

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği: Ölçek Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Özge Akbalık Doğan¹, Derya Hasdağ²

Akbalık Doğan, Ö. ve Hasdağ, D. (2023). Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği: Ölçek geliştirme, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Nesne*, 11(29), 347-355. DOI: 10.7816/nesne-11-29-01

Anahtar kelimeler
Evlilik, sistemi meşrulaştırma kuramı, evlilik sisteminin meşrulaştırılması, ölçek geliştirme, geçerlik, güvenirlik

Keywords
Marriage, system justification theory, marital system justification, scale development, validity, reliability

Öz

Bu çalışmanın amacı, bir kurum olarak değerlendirilebilecek evliliğin meşrulaştırılmasına yönelik bir ölçek aracının geliştirilmesidir. Evlilik kurumunun ne kadar meşru ve adil algılandığının ve evliliğin hangi güdülerle meşrulaştırıldığının belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada katılımcılara Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği, İnönü Evlilik Tutum Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır. Çalışmaya, yaşları 17 ile 59 arasında değişen 249 kadın (%76.4) ve 77 erkek (%23.6) olmak üzere toplam 326 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların 138'i (% 42.3) romantik bir ilişkisinin olduğunu, 188'i (57.7) ise ilişkisinin olmadığını belirtmiştir. İlişki süreleri 1 ile 360 ay arasında değişmektedir (Ort. = 20.61; S= 40.20). Açımlayıcı faktör analizi sonuçları ölçeğin tek faktörlü bir yapı ortaya koyduğunu ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçları da bu tek faktör ve 21 maddeden oluşan yapının kabul edilebilir değerlere sahip olduğunu göstermiştir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlilik katsayısı .94'tür. Maddelerin faktör yükleri .60 ile .79 arasında değişmektedir. Ölçeğin iki yarım test güvenirlilik katsayısı .88, test-tekrar test güvenirlilik katsayısı da .90 olarak bulunmuştur. Tüm bu bulgular, Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin ilgili çalışmalarda kullanılmak için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu ortaya koymaktadır.

Marital System Justification Scale: Scale Development, Validity and Reliability Study Abstract

The aim of this study is to develop a measurement tool for the legitimization of marriage, which can be considered as an institution. In the study conducted to determine how legitimate and fair the institution of marriage is perceived and with what motivations marriage is legitimized, the Marriage System Legitimization Scale, İnönü Marriage Attitude Scale and Demographic Information Form were applied to the participants. A total of 326 university students, 249 females (76.4%) and 77 males (23.6%) aged between 17 and 59, participated in the study. Of the participants, 138 (42.3%) stated that they had a romantic relationship, and 188 (57.7) stated that they were not. The duration of relationship ranged from 1 to 360 months (Mean = 20.61; S = 40.20). The results of the exploratory factor analysis showed that the scale exhibited a single factor structure and the results of the confirmatory factor analysis showed that this single factor and this structure consisting of 21 items had acceptable values. The Cronbach alpha internal consistency reliability coefficient of the scale is .94. The factor loads of the items also vary between .60 and .79. The two-half test reliability coefficient of the scale was found to be .88, and the test-retest reliability coefficient was found to be .90. All findings revealed that the Marriage System Justification Scale is a valid and reliable instrument to be used in the literature.

Makale Bilgisi

Geliş tarihi: 18 Mayıs 2023

Düzeltilme tarihi: 28 Haziran 2023

Kabul tarihi: 01 Ağustos 2023

Yazar Notu: Bu çalışma, ilk yazarın doktora tezinin bir bölümüdür.

DOI: 10.7816/nesne-11-29-01

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, ozge.dogan(at)dicle.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9420-8782

² Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, dhasta(at)ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6299-0666

Bireysel ve sosyal bir yapı olarak tanımlanabilen evlilik ilişkisi, sadece eşlerin birbirlerine olan bağlılığını değil, toplum önünde yasal bir bağlılığı da içermektedir (Bird ve Melville, 1994). Yakın ilişkiler içinde yasalarla tanımlanan ve tanınan tek ilişki türü olan evlilik, aynı zamanda bireylere bir meşruiyet de sağlar. Böylelikle, evlilik hem hukuk düzeninde yasalarla tanındığı hem de iki insanın bir gelecek kurmak adına bir araya geldikleri bir kurum olarak değerlendirilebileceği için diğer romantik ilişkilerden ayrılmaktadır.

Yakın ilişkiler konusunda yapılan çalışmalar, ilişkide yaşanan sorunlara karşın insanların evliliğe ilişkin olumlu tutumlara sahip olduklarını ve evli olmayan bireyleri daha az olgun, az güvenilir, bununla birlikte daha fazla yalnız ve mutsuz olarak değerlendirdiklerini (Depaulo ve Morris, 2005; Morris ve ark., 2008) ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, birlikte yaşamaya (cohabiting) ilişkin olumsuz kalıpyargılara sahip olmanın birçok kişi tarafından paylaşıldığı da vurgulanmaktadır (Depaulo ve Morris, 2005). Oysa bütün ilişkilerde olduğu gibi evlilikte de bazı sorunların yaşanılması kaçınılmazdır. Bu durum, bünyesinde barındırdığı olası sorunlara karşın evliliğin neden bu denli yüceltiliyor olduğu sorusunu akla getirmektedir. Kuşkusuz bu soruya değişik açıklamalar getirilebilir. Örneğin; Stutzer ve Frey (2004), evlilik kurumunun çiftler arasındaki cinsel ilişkileri düzenlediğini vurgularken; Deiner ve ark. (1999), evliliğin bireylerin yaşam doyumlarına olumlu etkisi olduğunu; DePaulo ve Morris (2006) ise bekâr bireylere karşı toplumda olumsuz kalıpyargılar olduğunu ve evlenen ve çocuk sahibi olan bireylerin hayatlarının daha anlamlı ve tamamlanmış olduğunu belirtmektedir (DePaulo ve Morris, 2005). Bu çalışmada ise, evlilik kurumunun da kendi içinde bir sistem olduğuna işaret eden sistemi meşrulaştırma kuramından (Jost ve Banaji, 1994) yola çıkılarak, evliliğin yüceltilme nedenlerinden birinin de “bir sistem olarak evliliğin meşrulaştırılması” olabileceği düşünülmektedir. Bu düşüncenin test edilebilmesi için öncelikle bir evlilik sistemini meşrulaştırma ölçeğine gereksinim duyulduğu söylenebilir. Alanyazın incelendiğinde bu gereksinimi karşılayan bir ölçüm aracı tespit edilememiştir. Buradan hareketle çalışmada, bir evlilik sistemini meşrulaştırma ölçeğinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Geliştirilecek böyle bir ölçüm aracıyla, varsayıldığı gibi bireylerin evlilik kurumunu meşrulaştırıp meşrulaştırmadıkları konusunda görgül verilere ulaşılabileceği tahmin edilmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi çalışmada temel olarak sistemi meşrulaştırma kuramının (Jost ve Banaji, 1994) varsayımlarından yola çıkılmaktadır. Sistemi meşrulaştırma kuramı, insanların statükoyu meşru ve mantıklı kılmaya motive olduklarını ve bu nedenle; var olan sosyal, politik ve ekonomik düzenlemeleri koruyup desteklediklerini öne sürmektedir (Jost ve ark., 2004). Jost ve Banaji sistemi genel olarak, doğada, örgütlerde, hükümetlerde ve sosyal gruplarda var olan düzenlemeler olarak tanımlamaktadırlar. Bu noktadan hareketle evlilik kurumu da bir sistem olarak değerlendirilebilir ve sistemi meşrulaştırmanın evlilik kurumu söz konusu olduğunda da benzer şekilde harekete geçeceği söylenebilir. Alanyazın incelendiğinde, genel sistemin meşru algılanmasının bazı hafifletici etkilerinin olduğu (Jost, 2018), örneğin varolan sosyal sistemlerin istikrarlı, anlaşılır ve yordanabilir olarak algılanmasını sağladığı (Jost ve Hunyady, 2002) ve genel iyilik haline pozitif etkisinin olduğu belirtilmektedir (Jost ve Thompson, 2000). Li ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan bir çalışmada da, bireylerin ait olduğu sosyal sınıftan bağımsız olarak (düşük ya da yüksek), sistemi meşrulaştırmanın yaşam doyumu ile pozitif yönde ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca, sistemi meşrulaştırıcı ideolojilerin kaygıyı, suçluluğu, çelişkiyi ve belirsizliği azaltmak gibi bazı hafifletici işlevlerinin de olabileceği vurgulanmaktadır (Jost ve Hunyady, 2005). Bu bilgiler ışığında, evlilik sistemini meşrulaştırmanın da benzer hafifletici işlevleri olabileceği düşünülerek, yukarıda da belirtildiği gibi konu ile ilgili bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Sistemi meşrulaştırma kuramına göre, bireyler sosyal sistemlerin gayri meşru ve haksız olduğuna değil, adil ve haklı olduğuna inanma eğilimindedirler (Jost, 1995; Major 1994). Kay ve Jost (2003), insanların mevcut sistemi ne kadar meşru algıladıklarını belirlemek amacıyla, Genel Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği'ni geliştirmişlerdir. Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği ise (Gender Related System Justification Scale) Genel Sistemin Meşrulaştırma Ölçeği'nin maddelerinin cinsiyet ilişkilerine uyarlanması ile oluşturulmuştur (Jost ve Kay, 2005). Ekonomik Sistemin Meşrulaştırılması Ölçeği de (Economic System Justification Scale) Jost ve Thompson (2000) tarafından, mevcut sistemin adillğine, meşruiyetine ve ekonomik eşitsizliğin gerekliliğine ilişkin eğilimleri ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Bu çalışmada ise, bir mikro sistem olarak ele alınan evlilik kurumunun ne kadar meşru ve adil algılandığı, evliliğin hangi güdülerle meşrulaştırıldığının belirlenebilmesi amacıyla, bir ölçme aracının geliştirilmesi planlanmıştır. Yazın incelendiğinde, evlilik kurumunun doğrudan sistemi meşrulaştırma kuramı bağlamında ele alındığı bir çalışmanın olmadığı, var olan çalışmaların ise gençlerin evlilik ve aile yaşamına ilişkin tutumlarını (Günay ve Bener, 2013; İşmen- Gazioğlu, 2006) ya da genç yetişkinlerin evliliğe ilişkin tutumlarını (Bayoğlu ve Atlı, 2014) belirlemeye yönelik olduğu görülmektedir. Sözü edilen çalışmalarda kullanılan ölçeklerde, ölçek maddelerinin sadece evliliğe yönelik tutumları ölçtüğü görülürken; evliliğin idealleştirilmesi, meşrulaştırılması ya da gerekliliğine ilişkin ifadelerin yer almaması dikkat çekmektedir. Başka bir ifadeyle bu ölçeklerin, evliliğe ilişkin olumlu ya da olumsuz tutumları belirlemeye yönelik olduğu, evlilik sisteminin neden meşrulaştırıldığını açıklamadığı görülmektedir. Tüm bu nedenlerle, çalışmada, kültüre özgü maddelerin ağırlıkta olduğu ve Türkiye'de uygulanabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Katılımcılar

Evlilik sisteminin meşrulaştırılmasına yönelik bir ölçme aracının geliştirilmesi için alan yazından, konunun uzmanları tarafından önerilen ifadelerden ve bu çalışmanın öncesinde konuyla ilgili olarak gerçekleştirilen nitel araştırma sonucunda ulaşılan bilgilerden yararlanılarak bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bu maddeler, uygunluk ve anlaşılabilirlikleri açısından üç sosyal psikolog tarafından değerlendirilmiştir. Son aşamada hakemlerin üzerinde hemfikir olduğu maddelerle, ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Çalışma, Ankara'da bir devlet üniversitesinde okuyan lisans ve lisansüstü öğrencileriyle yürütülmüştür. 326 katılımcının 249'u (% 76.4) kadın, 77'si (%23.6) erkektir. Katılımcıların yaşları 17 ile 59 arasında değişmektedir ($Ort.= 22.08$; $S = 4.22$). Katılımcıların 138'i (% 42.3) romantik bir ilişkisinin olduğunu, 188'i (57.7) ise ilişkisinin olmadığını belirtmiştir. İlişki süreleri 1 ile 360 ay arasında değişmektedir ($Ort. = 20.61$; $S= 40.20$).

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Bu formda, araştırmaya katılan kişilerin, yaşına, cinsiyetine, eğitimine, ilişki durumlarına ve ilişki sürelerine yönelik sorular yer almaktadır.

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği : Evlilik sistemini meşrulaştırma ölçeğini geliştirmek amacıyla yapılan nitel analiz çalışması ve ilgili alanyazın incelemeleri sonucunda, bir madde havuzu (37 madde) oluşturulmuştur. Bu maddeler, üç sosyal psikolog tarafından değerlendirilmiş ve ölçekte kullanılabileceği uygun görülen 21 madde ile ölçek son haline getirilmiştir. Bu maddeler, 1 'kesinlikle katılmıyorum' ile 5 'kesinlikle katılıyorum' arasında değişen beş dereceli bir ölçek üzerinden değerlendirilmiştir. Ölçek toplam

puan üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, evlilik sisteminin daha fazla meşrulaştırıldığını göstermektedir.

İnönü Evlilik Tutum Ölçeği: Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeğinin ölçüt geçerliğini test etmek amacıyla, İnönü Evlilik Tutum Ölçeği (İETÖ) kullanılmıştır. İETÖ, Bayoğlu ve Atlı (2014) tarafından, evli olmayan bireylerin evliliğe yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. 21 maddeden oluşan ölçek, beş dereceli Likert tipi bir ölçektir. Toplam varyasyon % 36'sını açıklayan tek boyuttan oluşan ölçekten alınan yüksek puanlar, evliliğe yönelik olumlu tutumu, düşük puanlar ise evliliğe yönelik olumsuz tutumları ifade etmektedir. Ölçeğin güvenirlik değerlerinin .87 ve .90 arasında olduğu belirtilmiştir.

İşlem

Ölçek geliştirme çalışması kapsamında yapılan tüm uygulamalar için öncelikle Ankara Üniversitesi Etik Kurul Birimi'nden onay alınmıştır. Çalışma için ilk olarak araştırmacı/lar tarafından ilgili alanyazın göz önünde bulundurularak ölçekte kullanılabileceği düşünülen tutum ifadeleri yazılmıştır. Daha sonra, madde havuzuna eklenebilecek yeni tutum ifadeleri belirlemek için evlilik kurumuna ilişkin açık uçlu sorulardan yararlanılarak nitel bir çalışma yapılmıştır. Açık uçlu soru formunda katılımcıların 'evlilik ilişkisi, evlilik kurumu, evlenmenin yararları ve zararlarına' yönelik düşüncelerini belirlemeye yönelik sorular (Örneğin; "Sizce evlenmenin yararları nelerdir?", "Sizce evlenmenin zararları nelerdir?", "Evlilik kurumu hakkında neler düşünüyorsunuz?") yer almaktadır. Soru formunda yer alan 7 soru, 7 temel kategoriye oluşturmaktadır. Verilen yanıtlardan elde edilen bilgilerle tematik birimler oluşturulmuş ve bu temaların hangi kategorinin altında yazılacağı belirlenmiştir. Açık uçlu soru formu, 10 kadın ve 10 erkek olmak üzere toplam 20 kişiye uygulanmıştır. Nitel çalışmadan elde edilen bilgilerle beraber ölçek maddeleri son haline getirilmiştir. Ölçek formunun ilk sayfasında çalışmanın amacına ilişkin bilgi ile birlikte, katılımcıların gönüllü katılımlarını beyan ettikleri bilgilendirilmiş onam formu yer almaktadır. Onam formunun, demografik bilgi formunun ve ölçme araçlarının uygulanması yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Bulgular

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin Geçerliliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin Faktör Yapısı

Ölçekte yer alan 21 maddeye uygulanan faktör analizi sonrasında, madde test korelasyonu ve extraction (faktör çıkartma) değerleri göz önüne alınarak 21 madde ile analizlere devam edilmiştir. 21 maddelik Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla varimax eksen döndürme yöntemi ile temel bileşenler (faktör) analizi uygulanmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısının .94 ve Bartlett testi sonucunun da anlamlı ($p < .001$) olması verinin faktör analizi için yeterli olduğunu göstermiştir. Faktör sayısını belirlemek için yapılan ilk analizde, varyansın %58.52'sini açıklayan ve özdeğerleri 1'in üzerinde olan 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bununla birlikte, özdeğerlerin grafik dağılımı (screeplot) incelendiğinde, iki faktörlü yapının ölçek için uygun olduğu görülmüştür. Benzer biçimde, yapılan paralel analiz sonuçları da iki faktörlü bir yapının ölçek maddeleri için uygun olduğunu ortaya koymaktadır (gerçek veri matrisinde yer alan özdeğerler 9.43, 1.67 ve 1.19; seçkisiz veri matrisinde yer alan özdeğerler 1.48, 1.39, 1.33). Veri seti iki faktöre zorlandığında ise, faktörlerdeki maddelerin çapraz yüklendiği ve ikinci faktördeki maddelerin kuramsal bir bütünlük sağlamadığı görülmüştür. Maddelerin dağılımı göz önüne alınarak, ölçek tek faktöre zorlanmış ve tek faktörlü bir yapının daha uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Buna göre ölçek, tek faktörlü 21 maddeden oluşmakta ve varyansın %44.89'unu açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri .60 ile .79 arasında değişmektedir. Ölçekte ters yüklenen madde yoktur.

Uygulanan faktör analizi sonucunda ortaya çıkan madde yükleri, özdeğerler, açıklanan varyans ve iç tutarlılık katsayıları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin Faktör Yapısı, Açıklanan Varyans Yüzdeleri ve İç Tutarlılık Katsayıları

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği (N= 326)	Faktör Yükleri	Madde Test Korelasyonları
18. Evlilik kurumu sayesinde, aile olmaya verilen değer artar.	.79	.79
9. Yasalarla tanınmış olması, evlilik kurumunun saygınlığını artırır.	.75	.74
5. Nesillerin devamı için evlilik gereklidir.	.71	.71
15. Evlilik, iki insanın birlikteliğini meşrulaştırır.	.71	.70
2. Hayatı düzene koymak için evlenmek şarttır.	.71	.71
8. Cinselliğin yaşanması için tek meşru yol evliliktir.	.70	.71
16. Evlilik, hayatı kolaylaştırır.	.68	.67
14. Bir ilişkinin varması gereken son nokta evliliktir.	.68	.68
1. Evlenmemiş insanın bir yanı eksik kalır.	.67	.67
10. Evlilik, insanlara yalnız olmadıkları duygusunu verir.	.67	.67
6. Çocuk sahibi olmak için insanların evlenmesi gerektiğine inanıyorum.	.67	.68
21. Evlilik, düzenli bir cinsel yaşam sağlar.	.67	.66
3. Erken ya da geç herkes evlenmelidir.	.65	.65
12. Yaşlılıkta yalnız kalmamak için evlenilmelidir.	.65	.65
19. Yasalarla tanınıyor olması, evlilik kurumuna ayrıcalık kazandırır.	.65	.64
20. Evlilik, insanların sosyal destek ihtiyacını karşılayan bir kurumdur.	.64	.63
7. Evlenmemiş insanlar, gelecekte mutlaka bunun pişmanlığını yaşar.	.63	.63
13. Evlilik, insanlara sosyal statü kazandırır.	.61	.61
17. Evliliğin, bireyleri koruyan bir sözleşme olduğunu düşünüyorum.	.61	.61
4. Evlilik, iki insanın birlikteliğini özgülleştirir.	.61	.61
11. Evlilik sayesinde, toplumsal normlara aykırı davranmadan çocuk sahibi olunabilir.	.60	.60
Özdeğer:	9.43	
Açıklanan Varyans (%):	44.89	
İç tutarlılık Katsayısı:	.94	

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin Ölçüt Geçerliğine İlişkin Bulgular

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin ölçüt geçerliğini test etmek amacıyla, Bayoğlu ve Atlı (2014) tarafından geliştirilen İnönü Evlilik Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

Tek boyuttan oluşan İnönü Evlilik Tutum Ölçeği (İETÖ) ile Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .88, p < .01$).

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin güvenilirlik değerlerini belirlemek amacıyla, öncelikle Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .94'tür (Tablo 1).

Ölçeğin güvenilirliği test etmek için yapılan bir diğer işlem, iki yarım test güvenilirliğidir. Elde edilen güvenilirlik katsayısı .88 olarak saptanmıştır. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin zaman içindeki tutarlılığını bulmak amacıyla ölçek, iki hafta arayla 52 kişiye bir kez daha uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur.

Ölçekte yer alan her maddenin madde-toplam korelasyonuna ilişkin değerler incelendiğinde, bu değerlerin .60 ile .79 arasında değiştiği görülmüştür.

Ölçeğin faktör yapısına ilişkin bulgular incelendiğinde, bu değerlerin kabul edilebilir düzeylerde olduğunu görülmektedir. Çalışmanın bu aşamasında, ölçeğin faktör yapısını doğrulamak, geçerliğini ve güvenilirliğini test etmek amacıyla, veriye doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Faktör analizi sonucunda elde edilen tek faktörlü yapının uygunluğu, 326 kişilik örneklem üzerinden doğrulayıcı faktör analizi ile de test edilmiştir. Model uyum indeksleri verinin tek faktörlü yapıya uygun olduğunu göstermiştir [χ^2 (374, $N = 326$) = 1066.80, $p < .000$, GFI = .81, AGFI = .77, CFI = .86, RMSEA = .07]. Bununla birlikte, bu değerlerden bazılarının kabul edilebilir düzeyde olmadığı görüldüğünden, modelin iyileştirilmesi amacıyla, önerilen modifikasyon indeksleri incelenmiştir. İlk olarak, 12. ("Cinselliğin yaşanması için tek meşru yol evliliğdir") ve 14. ("Birbirlerini seven insanlar, evlenmeden de birlikte yaşayabilirler") maddelerin hata varyansları ilişkilendirilmiştir. Bu hata ilişkilendirmesinin ardından, iki model ki-kare fark testi (χ^2 difference test) ile karşılaştırılmıştır (Tabachnick ve Fidell 2001). Test sonucu, bu hata ilişkilendirmesinin modeli daha uyumlu hale getirdiğini göstermektedir [χ^2 fark (1), $N = 326$) = 64.75, $p < .001$]. Bu hata ilişkilendirmesinin ardından model yeniden test edilmiştir. Modifikasyon indeksinde ikinci olarak, 14. ("Birbirlerini seven insanlar, evlenmeden de birlikte yaşayabilirler") ve 6. ("Yasalarla tanınmıyor olması dışında, evliliğin birlikte yaşamaktan hiçbir farkı yoktur") maddelerin hata varyanslarının ilişkilendirilebileceği önerilmiş ve bu doğrultuda yapılan hata ilişkilendirmesi sonucunda iki model arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur [χ^2 fark(1), ($N = 326$) = 39.79, $p < .001$]. Modifikasyon indeksinde önerilen, madde 6 ("Yasalarla tanınmıyor olması dışında, evliliğin birlikte yaşamaktan hiçbir farkı yoktur") ve madde 23'ün ("Evlilik sadece bir imzadan ibarettir") hata varyansları ilişkilendirilmiştir. Bu hata ilişkilendirmesinin ardından, iki model ki-kare fark testi ile karşılaştırılmış ve bu hata ilişkilendirmesi, modeli anlamlı olarak veri ile daha uyumlu hale getirmiştir [χ^2 fark (1), $N = 326$) = 31.93, $p < .001$]. Bu işlemin ardından model yeniden test edilmiştir. Modifikasyon indeksinde önerilen 18. ("Evlilik sayesinde, toplumsal normlara aykırı davranmadan çocuk sahibi olunabilir") ve 25. ("Evlilik iki insanın birlikteliğini meşrulaştırır") maddelerin hata varyanslarının ilişkilendirilmesi sonrasında, iki model ki-kare fark testi ile karşılaştırılmış ve ilişkilendirmenin modeli daha uyumlu hale getirdiğini görülmüştür [χ^2 fark(1), ($N = 326$) = 30.82, $p < .001$]. Son olarak, 13. ("Yasalarla tanınmış olası, evlilik kurumunun saygınlığını artırır") ve 30. ("Yasalarla tanınmıyor olması, evliliğe ayrıcalık kazandırır") maddeler arasında hata varyanslarının ilişkilendirmesi önerilmiştir. Bu düzeltme sonucunda elde edilen modelin uyumunun bir önceki modelden anlamlı olarak daha iyi olduğu bulunmuştur [χ^2 fark(1), ($N = 326$) = 22.43, $p < .001$]. Beş hatanın ilişkilendirildiği son modelin,

diğer modellerden anlamlı olarak daha iyi uyuma sahip olduğu ve model uyum indekslerinin daha iyi sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir [χ^2 (369, $N = 326$) = 877.08, $p < .001$, $\chi^2 /sd = 2.38$, GFI = .84, AGFI = .81, CFI = .90, RMSEA = .06].

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin faktör yapısının uygunluğu, başka bir örneklem grubu üzerinde de doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Bu amaçla, yasal olarak evli olan 180 çiftle ulaşılmıştır. Eşlerden en az birinin ölçeklerde çok sayıda maddeye yanıt vermemesi ve uç değerlerin çıkarılmasıyla, 14 çiftin verisi çalışmaya dâhil edilmemiştir. Analizler, en az bir yıllık evli olan 166 çiftle yürütülmüştür. Model uyum indeksleri verinin tek faktörlü yapıya uygun olduğunu göstermiştir. Test sonuçlarına bakıldığında, model uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeylerde olduğu görülmüştür [χ^2 ($df = 185$, $N = 332$) = 583.28, $p < .000$, GFI = .85, AGFI = .81, CFI = .87, RMSEA = .08]. Farklı bir örneklem grubuyla yürütülen bu çalışmanın sonuçları da ölçeğin kabul edilebilir değerlere sahip olduğunu göstermektedir.

Tartışma

Sistemi meşrulaştırma kuramı, insanların mevcut sosyal, ekonomik ve politik sistemleri desteklemek ve haklı görmek üzere motive olduklarını ileri sürmektedir. Böylelikle, sistemin meşrulaştırılması, yaşamda maruz kalınabilecek belirsizlik, tehdit ve sosyal eşitsizlik algısını azaltarak bazı varoluşsal ve ilişkisel ihtiyaçları karşılayabilir (Jost, 2019). Alanyazın incelendiğinde, sistemi meşrulaştırma kuramının ekonomik, politik ve cinsiyet sisteminin meşrulaştırılması ve desteklenmesi açısından ele alındığı görülmektedir (Agadullina, 2023; Mouafo ve Nzekai, 2021; Van der Toorn, Berkics ve Jost, 2010). Bu bağlamda, evlilik kurumu da bir sistem olarak ele alınabilir. Bununla birlikte, ülkemizde yakın ilişkiler ve özellikle evlilik konusunda pek çok çalışmanın ve ölçeğin varlığına rağmen, bir sistem olarak ele alınabilecek evliliğin meşrulaştırılmasını doğrudan ölçen bir ölçme aracının olmaması dikkat çekicidir. Konu ile ilgili yapılan sınırlı sayıda çalışmada, evlilik kurumunun doğrudan sistemi meşrulaştırma kuramı bağlamında ele alındığı bir çalışmanın olmadığı, var olanların ise gençlerin evlilik ve aile yaşamına ilişkin tutumlarını (Günay ve Bener, 2013; İşmen- Gazioğlu, 2006) ya da genç yetişkinlerin evliliğe ilişkin tutumlarını (Bayoğlu ve Atlı, 2014) belirlemeye yönelik olduğu görülmektedir. Sözü edilen çalışmalarda kullanılan ölçeklerde, ölçek maddelerinin evliliğe ilişkin olumlu ya da olumsuz tutumları belirlemeye yönelik olduğu; evliliğin idealleştirilmesi, meşrulaştırılması ya da gerekliliğine ilişkin ifadelerin yer almadığı görülmektedir. Tüm bu nedenlerle, sistemi meşrulaştırma kuramı (Jost ve Banaji, 1994) temelinde, bireylerin evlilik sistemini meşrulaştırma eğilimlerini değerlendiren, kültüre özgü maddelerin ağırlıkta olduğu ve Türkiye'de uygulanabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin soru havuzunda yer alacak maddeleri belirlemek amacıyla öncelikle bir nitel araştırma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada katılımcıların evlilik hakkındaki (evlilik ilişkisi, evlilik kurumu, evliliğin olası yararları ve zararları vb.) düşünceleri sorulmuştur. Bu çalışma sonucunda ulaşılan bilgilerden yararlanılarak oluşturulan ifadelere ek olarak, alanda çalışan araştırmacıların da katkılarıyla bir madde havuzu oluşturulmuştur.

Ölçekte yer alan 21 maddeye uygulanan faktör analizi, ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Faktör analizi sonrasında, madde test korelasyonu ve extrraction (faktör çıkarma) değerleri göz önünde bulundurularak ölçekteki 21 maddenin korunmasına karar verilmiştir.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen tek faktörlü yapının uygunluğu, doğrulayıcı faktör analizi ile de test edilmiştir. Model uyum indeksleri verinin tek faktörlü yapıya uygun olduğunu ortaya

koymaktadır. Bulgular bölümünde de belirtildiği gibi, sonuçlar ölçeğin geçerlik ve güvenirlik değerlerinin kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın bazı sınırlılıkları vardır. Bunlardan ilki, ölçek geliştirme çalışmasının verilerinin sadece Ankara’da yaşayan üniversite öğrencilerinden toplanmış olmasıdır. Bir diğer sınırlılık ise, ölçüt geçerliği için kullanılan ölçekle ilgilidir. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği’nin ölçüt geçerliğini test etmek amacıyla kullanılan İnönü Evlilik Tutum Ölçeği ile arasında oldukça yüksek bir korelasyonun olduğu görülmüştür. Bayoğlu ve Atlı (2014), İETÖ’nün genç yetişkinlerin evliliğe yönelik tutumlarını ve onların ‘gelecekteki evlilik durumlarına ilişkin öznel algılarını’ ölçmek amacı ile geliştirildiğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada ise, bireylerin evlilik sistemini ne kadar ve hangi gerekçelerle meşru algıladıklarının belirlenmesi amacıyla bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ölçekler bu bilgiyle yeniden incelendiğinde, İnönü Evlilik Tutum Ölçeği’nin aslında iyi ve kötü yanlarıyla evliliğe ilişkin tutumları ölçmekten ziyade, tamamiyle evliliği olumlayan, evlilik kurumunu meşrulaştıran ifadelerden oluştuğu söylenebilir.

Kaynaklar

- Agadullina, E. R. (2023). The role of income in system justification. *Psychology in Russia: State of the Art*, 16,(1), 66-76.
- Bayoğlu, F. ve Atlı, A. (2014). İnönü Evlilik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 397-415.
- Bird, G. W. ve Melville, K. (1994). Families and intimate relationships. McGraw-Hill College.
- Deiner, E., Suh, E.M., Lucas, R. E. ve Smith, H. L. (1999). Subjective Well-Being: Three Decades of Progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302.
- DePaulo, B. M. ve Morris, W. L. (2005). Singles in society and in science. *Psychological Inquiry*, 16, 57–83.
- DePaulo, B. M. ve Morris, W. L. (2005). The Unrecognized Stereotyping and Discrimination Against Singles. *Current Directions in Psychological Science*, 15(5), 251- 254.
- Günay, G. ve Bener, Ö. (2013). Gençlerin Evlilik ve Aile Yaşamına İlişkin Tutumları. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-16.
- İşmen Gazioglu A.E. (2006). Genç yetişkinlerin evlilik ve aile hayatına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 107-123.
- Jost, J. T. ve Banaji, M. R. (1994). The role of stereotyping in system-justification and the production of false consciousness. *British Journal of Social Psychology*, 33, 1-27.
- Jost, J. T. (1995). Negative illusions: conceptual clarification and psychological evidence concerning false consciousness. *Political Psychology*, 16, 397-424.
- Jost, J. T., Banaji, M. R. ve Nosek, B. A. (2004). A decade of system justification theory: Accumulated evidence of conscious and unconscious bolstering of the status quo. *Political Psychology*, 25, 881-919
- Jost, J. T. ve Hunyady, O. (2002). The psychology of system justification and the palliative function of ideology. *European Review of Social Psychology*, 13, 111-153.
- Jost, J. T. ve Thompson, E. P. (2000). Group-based dominance and opposition to equality as independent predictors of self-esteem, ethnocentrism, and social policy attitudes among African Americans and European Americans. *Journal of Experimental Social Psychology*, 36, 209–232.
- Jost, J. T. ve Hunyady, O. (2005). Antecedents and consequences of system-justifying ideologies. *Current Directions in Psychological Science*, 14, 260-265.

- Jost, J. T. ve Kay, A. C. (2005). Exposure to benevolent sexism and complementary gender stereotypes: consequences for specific and diffuse forms of system justification. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(3), 498-509.
- Jost, J.T. (2019), A quarter century of system justification theory: Questions, answers, criticisms, and societal applications. *British Journal of Social Schology*, 58, 263-314.
- Kay, A. C. ve Jost, J. T. (2003). Complementary justice: effects of “poor but happy” and “poor but honest” stereotype exemplars on system justification and implicit activation of the justice motive. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(5), 823-837.
- Li, W., Wu, J. ve Kou, Y. (2020). System Justification Enhances Life Satisfaction of High- and Low Status People in China. *Social Psychological and Personality Science*, 11(5), 588–596.
- Major, B. (1994). From social inequality to personal entitlement: The role of social comparisons, legitimacy appraisals, and group memberships. *Advances in Experimental Social Psychology*, 26, 293-355.
- Morris, W. L., DePaulo, B. M., Hertel, J. ve Taylor, L. C. (2008). Singlism—another problem that has no name: Prejudice, stereotypes, and discrimination against singles. In T. G. Morrison ve M. A. Morrison (Eds.), *The psychology of modern prejudice* (pp. 165–194). Hauppauge, NY: Nova Science.
- Mouafo, A. V. D. ve Nzekaih, H. K. E. (2021). Gender system justification, gender differences and attitudes towards women’ victimization. *Social Sciences*. 10, (2), 67-73.
- Stutzer, A. ve Frey, B. S. (2004). Does marriage make people happy, or do happy people get married? *The Journal of Socio-Economics*, 35 (2006), 326–347.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2001) *Using Multivariate Statistics*. 4th Edition, Allyn and Bacon, Boston.
- Van der Toorn, J., Berkics, M. ve Jost, J. T. (2010). System justification, satisfaction, and perceptions of fairness and typicality at work: A cross-system comparison involving the US and Hungary. *Social Justice Research*, 23(2-3), 189-210.